

О. В. Ясь

Національна премія України імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНА ПРЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, Шевченківська премія – найвища відзнака за творчі досягнення в царині української літератури та мистецтва. Засн. як респ. премія ім. Т. Шевченка постановою РМ УРСР від 20 травня 1961. Тоді ж розроблено й затв. Положення про премію та зразки почес. знаків і дипломів лауреатів, а також створ. Уряд. комітет при РМ УРСР на чолі з О. Корнійчуком, до якого увійшли як парт.-держ. керівники, так і відомі культурно-громад. діячі. Цією премією відзначали твори в галузі літ-ри, образотвор. мистецтва, музики, театр. мистецтва та кінематографії. Її першими лауреатами 9 березня 1962 стали П. Тичина та О. Гончар у галузі літ-ри і П. Майборода в галузі музики. Постановою ЦК КПУ і РМ УРСР від 23 квітня 1969 респ. премію ім. Т. Шевченка та респ. премію з архітектури (існувала від 6 лютого 1968) перетворено на Держ. премію УРСР ім. Т. Шевченка: встановлено 5 премій по 2,5 тис. крб кожна, присуджували щороку 9 березня – у день народження Т. Шевченка. Особам, відзначеним премією, присвоювали звання «Лауреат Державної премії Української РСР імені Т. Г. Шевченка» та вручали диплом і Почес. знак. Від 1977 розширено ще 3-ма номінаціями – журналістика й публіцистика, теорія та історія літ-ри, театр. мистецтво. Відтоді уряд. комітет перейм. у Комітет по Державна преміях УРСР ім. Т. Шевченка в галузі літ-ри, журналістики, мистецтва і архітектури при РМ УРСР. 1982 встановлено додатково ще одну премію за кращий твір літ-ри і мистецтва для дітей та юнацтва. 1988 виокремлено Держ. премію УРСР з архітектури, а присуджувати її почав спеціально утвор. комітет (див. Державні премії України).

Від 1992 – Державна премія України ім. Т. Шевченка. 1997–99 присуджували також Малу Держ. премію України ім. Т. Шевченка за кращий твор. дебют молодим митцям віком до 35 р. Напр., 1997 лауреатом Малої Шевченків. премії став 34-річ. письменник Олесь Ульяненко, 1998 – солісти Нац. опери України 29-річна О. Нагорна та 34-річ. М. Дідик. З метою піднесення престижу Держ. премії України ім. Т. Шевченка Указом Президента України за № 1228/99 від 27 вересня 1999 її перейм. на Нац. премію України ім. Т. Шевченка, а також затв. персон. склад Комітету й Положення про Нац. премію. Указом Президента України за №

808/2000 від 22 червня 2000 вона набула нового статусу. Відтоді присудження Нац. премії провадиться Указом Президента України щорічно. Її присуджують авторові чи виконавцеві лише один раз за життя. Лауреатами Нац. премії можуть стати як окремі особи, так і колективи (не більше 3-х авторів окремого твору та колектив, що складається не більше, ніж із 5-ти виконавців). Розмір грош. частини Нац. премії визначається щорічно Указом Президента України: 2001 у кожній номінації вона складала 50 тис., 2002–03 – 75 тис., 2004–06 – 100 тис., 2007–08 – 130 тис., 2009 – 160 тис., 2010 – 130 тис., 2011 – 250 тис., 2012–14 – 260 тис., 2015 – 240 тис., 2016 – 192 тис., 2017–18 – 240 тис., 2019 – 200 тис. гривень.

Встановлено Нац. премії за номінаціями: художня література (поезія, проза, драматургія, переклади); докум. і наук.-крит. література (естетика, літературознавство, мистецтвознавство, есеїстика, критика, мемуаристика, бібліографія, публіцистика, журналістика); образотворче мистецтво (живопис, графіка, скульптура, монум. мистецтво, нар. мистецтво); сценічне та екранне мистецтво (театр. й телевіз. вистави, режисер., сценогр., актор. роботи, оперні арії, докум. кіно- і телефільми, анімація). Розгляд творів та робіт, висунутих на здобуття, проводить Комітет із Нац. премії України у 3 конкурсні тури: 1-й тур – поперед. відбір творів і робіт та допущення їх до 2-го туру конкурсу шляхом обговорення й відкритого голосування; 2-й тур – допущення творів і робіт до 3-го туру конкурсу шляхом таєм. голосування, публікація в г. «Урядовий кур'єр» списку авторів, допущених до 3-го туру, аналіз матеріалів преси, відгуків і пропозицій, підготовка експерт. висновків; 3-й тур – підсумк. обговорення творів і робіт, ухвалення таєм. голосуванням рішення щодо кандидатур на присудження Нац. премії і подання його до Комісії держ. нагород і геральдики для підготовки висновків про присудження Нац. премії та внесення пропозицій на розгляд Президентіві України. Крім того, Комітет із Нац. премії України опікується виданням книжк. серії «Бібліотека Шевченківського комітету».

Серед визнач. громад.-культур. діячів, письменників, митців, акторів, вчених, художників, які стали лауреатами Шевченків. премії, – В. Сосюра, Г. Тютюнник, Г. Майборода (усі – 1963), А. Малишко, В. Касіян (обидва – 1964), М. Бажан, П. Вірський (обидва – 1965), П. Панч (1966), Г. Верьовка, А. Авдієвський (обидва – 1968), М. Деревус (1969), Ю. Збанацький (1970), О. Корнійчук (1971), П. Воронько (1972), П. Загребельний (1974), В. Собко (1975), І. Драч, Д. Шостакович (обидва – 1976), Л. Биков (1977), Є. Гуцало (1985), Л. Костенко (1987), Н. Матвієнко, І. Миколайчук (посмертно; обоє – 1988), М. Жулинський (1992), Б. Антоненко-Давидович, І. Багрянний (обидва посмертно – 1992), О. Апанович (1994), Р. Іванченко (1996), Д. Наливайко (1999), Ю. Шерех (Ю. Шевельов; 2000), В. Гришко, М. Попович (обидва – 2001), С. Білокінь (2002), М. Коцюбинська, С. Кримський, М. Слабошпицький (усі – 2005), Д. Стус (2007), В. Малахов, Б. Бенюк, Н. Сумська, В. Франчук (усі – 2008), О. Пахльовська (2010), В. Шкляр (відмовився на знак протесту проти політики Д. Табачника), Л. Забіляста (обоє – 2011), П. Мідянка, В. Степурко (обидва – 2012), Д. Богомазов (2013), М. Дочинець, Л. Медвідь, Л. Монастирська (усі – 2014), М. Гуйда, Л. Лук'яненко, О. Сенцов (усі – 2016), С. Коваль, М.

Малишко, Б. Фроляк (усі – 2017), Е. Андіївська, С. Плохій, В. Польова, В. Тихий (усі – 2018), Р. Держипільський, О. Забужко, В. Чебаник (усі – 2019). Лауреатами стали також 8 хор. колективів: нар. самодіял. хор. капела хлопчиків та юнаків Львів. обл. будинку вчителя «Дударик» і Держ. засл. капела України «Трембіта» (Львів), Черкаський державний заслужений український народний хор, Держ. засл. академ. капела України «Думка», Капела бандуристів України ім. Г. Майбороди Національна заслужена, зарубіжні колективи – Кубанський козацький хор Державний академічний (РФ), Хор ім. О. Кошиця (Канада), Капела бандуристів ім. Т. Шевченка (США).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. У Кобзаревій славі: Лауреати Державної премії України імені Тараса Шевченка 1998-го та 1999-го років. К., 1999;
2. Національна премія: перші лауреати. К., 2000;
3. Шевченківські лауреати: 1962–2012: Енциклопед. довід. К., 2012;
4. Письменники Луганщини: лауреати Державної премії імені Тараса Шевченка: Біобібліогр. покажч. Старобільськ, 2017.

Бібліографічний опис:

Національна премія України імені Тараса Шевченка / О. В. Ясь// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-70802>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).